

Omniū autem horū decompositorū mixtionem vel aqua, vel terra intrat, aut diversæ qualitatis, aut diversæ quantitatis; decomposita hinc homogenea, heterogenea, fortis vel debilis mixtionis fiunt. Decomposita verò diximus, quod tria jam dicta composita, sive terræ, sive lapides, sive metalla alias compositiones ingredientur; unde novum & duplicatum mixtum, seu compositum de composito oritur.

Et ita Cinnabarin nativam inter mineralia locum habere jam percepimus; hinc etiam mineralis dicitur; metallica etiam appellatur *Ioh. Fr. Pico Mirandula lib. 2. cap. 10. de Auro*, & metallis affinis *Gualtero Charletoni Onomastic. Zoic. & Mantiss. de fossil. generib. pag. 297.* cum in fodinis metallorum, & in lapide metallico candidissimo reperiatur. Hujus Cinnabaris mineralis, nativæ, seu Minii naturalis naturam ferè imperscrutabilem, ejus præparationem necessariã, & vires, in innumeris certè morbis profligandis, admirandas, juxta leges Sacri Romani Imperii Academiæ Naturæ Curiosorum, paucis, quantum temporis aliorumque negotiorum gravissimorum ratio permittere velit, in sequentibus capitibus descripturi sumus.

C A P U T II.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Etymologiam declarat.

Quod in præsentī Tractatu indagare ac examinare decrevimus, est Cinnabaris mineralis, seu Minium naturale, cujus natura & essentia satis nobis

nobis obvia erit, si ejus nominis explicationem, illius item descriptionem, locum natalem, causam materialem, differentiam, &c. perlustraverimus. Illius nominis explicatio per etymologiam, homonymiam, synonymiam & paronymiam fit clara, resque ipsa evadit illustrior. Haud igitur deteriti invidioso quorundam effato: iis futuram suam senectutem jucundiolem, sapientiæque munere uberiolem, qui in juventute de nominibus parum laborârunt, non negligemus τῆς ὀνομάτων ὀπίσκεισιν, τῆς πρὸς εὐσεως ἀρχῆν, sed operæ precium judicamus hoc in capite Cinnabaris mineralis, seu Minii naturalis etymologiam, quantum ratio nobis suppeditaverit, declarare. Cinnabaris, Cinabaris, masculini & fœmini generis, Cinnabari, Cinabari, Cinnaber, Cinaber, Cinnabrium, Cinabrium vox Græca est, appellaturque κιννάβαρι, κιννάβαρι, ἕως, τὸ: Cinaprium Barbaris & Cinabro Italis dicitur. Esse nomen Indicum Cinnabarin scribit Plinius hist. nat. lib. 33. cap. 7. Cinnabarin quidam, teste Isidoro lib. 19. cap. 17. à dracone & barro, id est, elephanto cognominatum volunt. Ajunt enim, draconum esse sanguinem, dum implicant elephantes. Ruunt nempè belluæ, & dracones obruuntur, quorum fusus cruor terram inficit, sitq; pigmentum, quicquid solo finxerit. Est autem pulvis coloris rubri. Sed ajunt, & falluntur.

Nostrum siquidem Cinnabrium, ut egregiè Jul. Cesar Scaliger Exerc. 172. asserit, ab illa Cinnabari Dioscoridis longè diversissimum est. Id quod inter metalla excussum, & decuit & oportuit. Cinnabaris etiam modos tantummodo duos citat Theophrastus lib. de lapid. pag. 12. nullam habens mentionem draconum & elephantum sanguinis, quem Cinnabaris

baris nomine citat *Plinius l. c.* & quem antea *Dioscorides lib. 5. cap. 69.* exploserat à vera Cinnabari differentem, quam voluit *Bulcasis*, vel quis alius antiquior imitari, & minimè potuit, colorem quãdam ex parte, non ex integro consequutus; factitia enim Cinnabaris in fronte suum ruborem, naturalis in recessu gestat splendidiorẽ multò; & quod sanguinem repræsentet magis, unde ortum habuerit opinio elisi sanguinis ex pugna draconum & elephantum; quæ tamen saltem fabula est. Et hinc etiam *Plinium* falli scribit *Jacobus Dalechampius comm. in Plin. hist. nat. lib. 33. cap. 7.* cum Cinnabari verum sit sanguis draconis arboris, in *Fortunatis Insulis* nascentis, quas *Canarias* vocant.

Κιννάβαρι *Hesichius* interpretatur speciem veri coloris, quem vocamus *κόκκινον*, coccinum. Cinnabarin lachrymam arboris *Indicæ*, & sanguinem draconis à colore vocatum censet *Hadr. Junius*, non autem quòd sanies sit draconis elisi elephantorum morientium pondere, permisto utriusque animalis sanguine, ut *Jul. Solinus in var. histor. lect. cap. 38.* cum *Plinio* somniavit. *Κιννάβαρι* *Arrianus in Periplo* non esse draconis sanguinem, verum lachrymam arboris concretam dixit. *Κιννάβαρι τὸ λεγόμενον Ἰνδιμον, δὲ τῶν δένδρων, ὡς δάκρυ συναγόμενον.* Cum igitur Cinnabari saturo sit colore, *δράκοντος αἵμα* hac de causa creditum est. Confer *Philander in lib. 7. Architecturæ Vitruvii cap. 8. & Brod. Miscell. l. 3. cap. 1.*

Vicinæ voces videntur *Sinopsis* & *Cinnabaris*, & cum utraque convenit *Germanicum* vocabulum *Zinnober*. Ideò *Hebrais* *זין* vertitur & *Synopsis* & *Cinnabaris*: utraque rubra. Si verò à *Sinopica* terra derivare hanc vocem non velimus, commodius

dius eam à κινάβρα, cinabra, deducere possumus; quæ vox cibum caninum, item graveolentiam, hoc est, foetorem caprarum sive hircorum, odorem subalis virosum, & in genere δυσωδίαν, malum odorem denotat. Legenda autem potius videtur κινάβρα. Sic enim scripsit *Suidas*: Κινάβρα quasi κυνοβόρα, ἢ τῶν κυνῶν βρωσις, ἢ δυσωδία τῶν μαχάλων τῶν αἰγῶν. Unde κινάβρας apud *Lucianum* dicitur hirciflans, & κινάβρῶν significat gravem odorem reddo, foeteo; quâ voce *Aristophanes in Pluto* utitur: Προβαλίων αἰγῶν τὲ κινάβρῶν μὲλι; hinc etiam est κινάβρευμα purgamentum foetens & κινάβρῶν, olidus.

A Græco ergò hoc vocabulo, quod gravem malumque odorem innuit, Cinnabaris originem esse deducendam opinamur. Cinnabaris enim mineralis, seu minium naturale, cum ex metallorum, & præcipuè argenti vivi fodinis eruitur, gravem fereque strangulantem halitum eructat; itaque fossiores vesicis sibi faciem obvelant, ut per illas spectent, nec respirando noxium vaporem attrahant. Et *P. A. Matthioli comm. in Dioscorid. lib. 5. cap. 69.* αὐτόπῃς testatur, artifices Cinnabarin decoquentes fictilib. quibusdam ad id conflatis, & converso simul ore argillâ circumlitis, ut inde argentum vivum eliciant, nares & os linteis sibi obstruere, ne noxio vaporì liber pateat aditus, quod non modò hujusce halitus noxâ anhelosi fiant, qui hauserint, sed etiam plerumque dentes universos amittant, putrescentibus circumquaque gingivis, ut quidam apertissimè testati sunt, qui spreto narium & oris velamento, ut cæteris viderentur fortiores, edentuli prorsus facti sunt, continuo tremore concussi. Hinc etiam rari admodum sunt Cinnabaris mineralis, seu Minii naturalis fossiores; tametsi robustif-

bustissimi fuerint temperamenti, qui eo in opere ad quartum usque annum incolumes perdurare valeant: quippè ob noxium metalli halitum, partium omnium tremore concutiuntur. Quare *Georgius Agricola*, maximus fossilium indagator *dialog. de Re Metallic. pag. 450.* In Minii coctura modum illigandi faciem laxis vesicis probat, ne in respirando exitialis pulvis trahatur. In specie autem hanc ligandirationem salutarem iis dicit, qui in aridis fodinis laborant, cum hi pulvere hauſto difficultate anhelitus & tabe perire queant, maximè in *Carpati* metallis, quæ etiam multa fodiuntur, ut ibi mulier inventa sit, quæ septem nupserit viris, quibus omnibus ista tabe confectis mors immatura acciderit.

Cinnabarin autem hanc nativam dicimus, quia in argenti vivi fodinis nascitur, nulloque artis beneficio comparatur: Mineralem verò, cum reverà minerale quippiam sit, nec ullum habeat confortium cum Cinnabari vegetabili *Dioscoridis*, quæ sanguis draconis dici queat. *Germanis* dicitur *naturlicher Zinnober / Berg Zinnober.*

Minium undè derivetur Naturæ Consulti dubii adhuc quoque sunt. Alii à minuendo dicunt. Minium, ut vetus Vocabularium habet, genus coloris rubei est, & dicitur à minuo, eo quòd minuatur, antequam color indè efficiatur. Alii, quorum maximus est *Isidorus lib. 19. cap. 17.* Minium vocant à *Minio Hispaniæ* fluvio; sed non est major ratio, quòd hoc pigmenti genus, inquit *Ulysses Aldrovandus in Museo Metallico lib. 4. cap. 20.* ab hoc flumine denominetur, ut potius flumen à *Minio* nomen fortiatur. Cæteris enim regionibus *Hispaniæ* Minii plus abundat; undè & nomen proprio

flumina

flumini dedit. Est a. hic amnis in *Hispania Tarra-*
conensi, *Galletiam* à *Portugallia* dividens. *Minio*
 alioquin fluvius est *Hetruria* per agrum *Cornuetan-*
num in mare decurrens. Hujus *Virgilius* lib. 10.
Aeneid. sic meminit:

Qui Cerete domo, qui sunt Minionis in arvis.

A minando hanc vocis originem deducunt alii,
 cum veteres legum epigraphas *Minio* notarent,
 non solum ut majestatem legibus afferrent, sed et-
 iam ut terrorem legum violatoribus incuterent;
 miniaceus enim color sanguineum & cruentum
 quid minatur. A mina, id est, fodina, undè eruitur,
 alii hanc vocem derivant. Satius esse autumat *U-*
lysses Aldrovandus l. c. si dicamus, *Minium* nun-
 cupatum, quia *Græcè* vocatur ἀμμιον ab ἀμμιος, a-
 rena, cum Autores ut plurimum id arenam rubram
 esse constituent. Apud *Græcos* nominatur etiam
 μίλιον; quæ vox autem æquivoca est, quoniam a-
 pud *Dioscoridem* hoc nomine rubrica denotatur: &
 μίλιον, rubricam, *Hippocrates* lib. de ulcerib. ad πει-
 κλους a adhibet, quæ, quòd exsiccet, detergeat, ad-
 stringat, leniat, & emplasticâ vi sit prædita, valentis-
 simum est ad igne ambusta remedium, eademque
 optimè vulnerariis emplastris admiscetur. Sunt
 qui ex eo dicere audent, quòd minuât humores
 hincque nomen obtineat. Deinde apud alios *Græcos*
 hoc nomine segetum rubigo designatur; ut idè
 vox hæc admodum æquivoca sit variasque signifi-
 cationes habeat, sicuti in sequentibus videbimus.
 Min vocat *Ansonius* monosyllabâ dictione, quem-
 admodum pro gaudium legitur gau. *Minium* hoc
Encellio dicitur metallicum; nos diximus naturale
 & nativum, cum naturaliter in argenti vivi fodinis

nascatur, atque ex iis fodiatur. *Natürliche Mennig* Germani hoc appellant.

C A P U T III.

Cinnabaris Mineralis, seu Minii Naturalis Homonymiam perlustrat.

NUllum ferè vocabulum in rerum natura reperitur, quod magis æquivocationibus obnoxium, quàm Cinnabaris & Minium. Maximum quippè dubium est apud Physicos & Medicos, quid sit Cinnabaris, quid sit Minium, quia nomina hæc Cinnabaris & Minium multis & diversis ab Autoribus tribuuntur rebus. In difficilem igitur labyrinthum lectores induxit *Dioscorides lib. 5. cap. 69.* quando scriptum reliquit, illos hallucinari, qui Cinnabarin rem eandem cum Minio esse voluerunt, cum postea, quid sit sua Cinnabaris, *Dioscorides* non manifestaverit. Tradidit tamen, agens in *capite sequenti* de argento vivo, Minium esse Cinnabarin, sed ita abusivè appellari. Verba *Dioscoridis* sunt hæc: *Argentum vivum fit ex minio, quod abusivè Cinnabaris dicitur. Deindè addit: patinis enim fictilibus imposita, ferr eâ conchâ Cinnabarin continente, & calice cooperta, argilla superlita, carbonibus succendunt; siquidem deterfa fuligo, quæ calici insidet, refrigerata in argentum vivum coit. Quin etiam invenitur in argenti fodinarum tectis stillatim concretum.* Vox insuper Cinnabaris mox Cinnabari metallico, minerali & nativo, à *Germanis Berg-Zinnober* dicto, quod resolutum est argentum vivum & sulphur, mox factitio seu ex argento